

ПОДОЛАННЯ НЕГАТИВНИХ ГЕНДЕРНИХ СТЕРЕОТИПІВ

Заєць Є. В.

Наук. керівник: канд. іст. наук **Дем'янчук Ю. А.**

*Коледж переробної та харчової промисловості
Харківського національного технічного університету
сільського господарства імені Петра Василенка*

Тема гендеру, проблем соціальної нерівності та негативних гендерних стереотипів є досить актуальними як сьогодні, так і протягом століть. Ця тема вивчалась багатьма дослідниками, але під впливом часу бачення проблеми гендеру та підходи до проблеми змінювались. Тож розглянемо детальніше, як просувався сам процес.

Більшість науковців схилиються, що в процесі становлення проблеми гендеру можна виділити IV етапи.

Перед тим як перейти до перегляду I етапу, згадаємо французьку письменницю, ідеолога феміністського руху Симону де Бовуар, яка у 1949 р. випустила книгу «Друга стаття». Автор доводила, що жінка як будь-яка людина повинна і може прагнути до самоствердження, саморозкриття, тим самим декларуючи своє право на рівність у всіх сферах науки, мистецтва, політичного життя. Її праця дає потужний імпульс розвитку феміністської літератури. [6]

I етап (початок 70-х рр. XX ст.) - етап початку жіночих досліджень. В цей час надається перевага одній з жінок-вчених, американській феміністці, Шарлотті Банч. В 1974 вона створила і стала редактором, феміністського журналу під назвою «Квест», одного з перших і провідних журналів, зайнятого аналізом становища жінок в суспільстві і виробленням політики щодо його поліпшення. В даний час Шарлотта Банч веде в університеті курси з прав людини і питань статевої дискримінації. Їй належить цитата: «Феміністи шукають нові моделі суспільства, яке допускає різноманіття, але не визнає переваги жодної групи». [5]

II етап (початок 80-х рр. XX ст.). Поняття «гендерні дослідження» приходить на зміну поняттю «жіночі дослідження», бо починається інтенсивне переосмислення й чоловічої гендерної ролі. І якщо діячі жіночої групи називалися феміністками, то діячі чоловічої групи – андрологами. Діяльність

чоловіків була аналогічного спрямування жіночим, тобто андрологи теж намагалися виявити основні етапи становлення концепції мужності. А також запропонували варіанти усунення жорсткої чоловічої гендерної ролі (в основному, через так зване «нове батьківство», в якому обоє батьків активно беруть участь у вихованні).

III етап (80-90-ті рр. XX ст.) узагальнюється як об'єднання чоловічих і жіночих досліджень. Тепер поняття «гендер» тлумачиться як система відносин, яка є основою стратифікації суспільства за ознакою статі, хоча спочатку воно пов'язувалось виключно з жіночим досвідом. На цьому етапі гендерні дослідження стали визнаною частиною навчальних програм у сотнях вищих навчальних закладах і самостійними факультетами в 30-ти американських університетах.

IV етап (кінець 90-х рр. – наш час) епоха глобалізації. В умовах сучасності гендерні дослідження стають визнаним напрямком розвитку гуманітарних знань. Це пов'язано зі зростом уваги до проблем жінок міжнародного характеру (політичні питання, проблеми дискримінації жінок на ринку праці, проблеми мілітаризму, біженців, репродуктивних прав та сім'ї).

Отже, процес вивчення і пошуку шляхів вдосконалення соціального стану населення не стоїть на місці. На сьогодні вже випущено безліч праць, книг, стосовно гендеру та гендерної нерівності.

До прикладу, книга видатного психолога і феміністського філософа Сандри Липсиц Бем «Лінзи гендеру». [4] Автор доводить, що суспільство має хвилювати не відмінності між чоловіками і жінками, а те, як ці відмінності перетворюються патріархатними соціальними інститутами в недоліки жінок і їх дискримінацію.

Тож, проаналізувавши дослідження, розтлумачимо сучасне поняття "гендеру". Гендер – це змодельована суспільством певна соціальна роль, яка надається людині від народження, залежно від статі. Коли мова стосується гендеру, то перш за все передбачається нерівність, а саме нерівномірний розподіл соціальних ресурсів (влади, грошей, винагород, можливостей, свободи) між особами чоловічої та жіночої статі. Ось вже, починаючи з кінця XX століття, виникає так званий гендерний підхід, який зарекомендував себе в багатьох областях наукового знання (антропологія, культурологія, соціологія, політологія, історія, економіка, лінгвістика, педагогіка, психологія та ін.). Його

суть полягає у винайденні спеціальних заходів, аби досягти гендерної рівності. Простіше кажучи, гендерний підхід передбачає усвідомлення того, що явища, які відбуваються у середині суспільства, по-різному впливають на чоловіків і жінок.

Одразу розкриємо причини подолання гендерної нерівності. Найголовніше це те, що будуть усунуті всі соціальні бар'єри і створені рівні соціальні можливості для реалізації особистості жінок і чоловіків у всіх сферах життєдіяльності в залежності від особистого вибору індивіда, що стане передумовою сталого розвитку держави.

А тепер хотілося б провести власне не велике «гендерне дослідження» і запропонувати деякі шляхи усунення гендерної нерівності.

Світ, починаючи з первісного ладу, не належав на рівних обом статями. На сучасному етапі, судячи з соціально-економічної точки зору, чоловіки і жінки - це майже дві касти. Причиною такого висновку є те, що чоловіки мають більш вигідне соціальне становище, більш високу зарплату, вищі шанси на успіх, займають більше місць в промисловості, в політиці, а також в минулому історію творили виключно чоловіки.

На перших етапах історії жінка підкорювала собі чоловіка, завдяки своїй ролі берегині та годувальниці, була система так званого матріархату. Проте, з неолітичною революцією, жінки починають підпорядковуватись представнику сильної статі та займати в суспільстві те місце, яке відводять їй чоловіки. І тепер представниця прекрасної статі перебувала якщо не в рабстві, то принаймні у васальній залежності від чоловіка, тобто оскільки вона нічим не володіла, за нею не визнавалось право вважатися особистістю, бо сама є частиною надбання - спочатку батька, потім чоловіка. Тож у той час, подружня пара - це не співпраця, що передбачало б рівність, а союз; жінка поступалася чоловікові, по-перше, тому, що її фізична сила менша, а подруге, тому, що в розумовому і моральному відношенні вона нижче нього, бо для особи жіночої статі був закритий шлях до освіти і культури, заборонено все, що може сприяти розвитку її індивідуальності.

У 1632 р. на території України з'являється Києво-Могилянська академія, але участь жінок в отриманні вищої освіти не передбачається [3, с.4]

Проте, на початку XIX столітті починають виникати Інститути шляхетних панянок [2]. 1818 р – у Харкові. Головною метою освіти було зробити жінку

максимально «приємною» і «корисною» для майбутнього чоловіка і тому викладалися такі предмети, як французька мова, рукоділля, музика і хороші манери.

Новий етап розвитку вищої жіночої освіти починається з початком XX століття. Розпочинають роботу Вищі жіночі курси. З'являються такі факультети, як історико-філологічний, фізико-математичний, юридичний, економіко-комерційний та медичний. І ось з приходом до влади більшовиків, починаючи від 31 травня 1918, у всіх типах навчальних закладів запроваджене спільне навчання.

Ще у середині XIX ст. перед суспільством постала проблема підготовки висококваліфікованих кадрів не тільки серед чоловіків, але й серед жінок, бо починається бурхливий індустріальний розвиток, який змінює долю жінки і відкриває перед нею нову еру, хоча на початковому етапі було дуже важко. По-перше, тому, що століттями вони займалися будинком, сім'єю, тоді як чоловік не мав подібного обмеженого кола занять. Подруге, представниці жіночої статі піддавалися більш ганебній експлуатації та на 30% отримували меншу платню. Вони були змушені працювати влітку по сімнадцять годин на день, часто в шкідливих для здоров'я цехах, дехто хворів на сухоти, ще не закінчивши учнівства, у разі скарги, їх звинувачували у брехні.

Але, завдяки феміністичним рухам та виступам, було затверджено низку законів, які передбачали заборону нічної праці, обмеження робочого дня на заводі у 10-12 год, покращення гігієнічних умов, введення обов'язкового щотижневого вихідного, працівниця отримує право вільно розпоряджатися своїм заробітком, розробляється порядок надання жінкам допологової і післяпологової відпустки.

Отже, можливість навчатись у вищих навчальних закладах, право на спадок, виборче право, працевлаштування на ринку праці, місця на керівних посадах і у владі, зрівняння заробітної платні, покарання за насилля – виборювались протягом багатьох століть і нині цей процес не стоїть на місці.

Розглянемо сучасне положення представниць прекрасної статі у суспільстві. Батьки з дитинства застерігають дочку, що перш ніж присвячувати себе шлюбу, потрібно міцно стояти на ногах і бути незалежною в фінансовому плані на випадок, якщо чоловік покине сім'ю, діти залишаться без батька тощо. Тепер більшість молодих дівчат також як і юнаки, намагаються ставити на

перше місце кар'єру і лише потім сім'ю. Це прагнення породжує конкуренцію. І з цього приводу один студент заявив: «Будь-яка студентка, яка отримала диплом лікаря або адвоката, краде у нас місце». Проте ніхто не ставиться до таких жінок більш гордовито, агресивно або презирливо, ніж чоловік, не впевнений у своїй мужності.

Так, у сучасному суспільстві також є деякі порушення гендерних прав чоловіків. Суд залишає дітей під опікою матері, зводячи роль батька до виплати аліментів (виключення, якщо мати є недієздатною), пенсійний вік на 5 років пізніше, чоловіки змушені загально-обов'язково витратити 1,5 роки власного життя на службу в армії. Тому від гендерної дискримінації потерпають представники обох статей. Але все одно найгостріше питання гендеру переживають саме жінки.

Ось життя у світі все йде і йде, кожен хвилину щось трапляється: десь війна, десь політико-економічна криза, хтось тяжко хворий невідомою хворобою, стільки організмів та їх процесів ще не досліджено тощо. Може, жінки так виборюють рівність прав, бо відчувають, що дещо в цьому житті можуть зробити саме вони і досягнути досконалості світу. Адже, ми прагнемо покращення усіх сфер життя і можливості розкриття особистості кожного з нас. А раптом щось з цього вийде?

Тому аби запровадити гендерну рівність, по-перше, суспільству потрібно перестати розвішувати "ярлики" та розставляти пріоритети, спираючись на стать. Адже, наприклад, у роботі найголовніше професіоналізм. Досконало впоратись у якійсь певній галузі може як чоловік, так і жінка. Провівши паралелі, побачимо, що, наприклад, тепер більшість лікарів жінки, хоча спочатку ця професія була виключно чоловіча.

Так само і в політиці, представниці жіночої статі можуть чудово виконувати урядові повноваження. Для мене взірцем є Маргарет Тетчер, також відома як "залізна леді", перша жінка прем'єр-міністр Великобританії, яка запровадила низку ризикованих консервативних заходів, що стали частиною політики "тетчеризму" і вивела свою державу зі стану кризи. Її сучасницею можна вважати Ангелу Меркель, канцлер Німеччини вже майже 13 років, і має звання «Нової залізної леді» Європи.

Подруге, брати приклад з Європейських країн, в яких соціально активні жінки, об'єднуючись у громадські організації, допомагають потерпілим

жінкам, що постраждали внаслідок домашнього насилля, втратили роботу, а також ті, хто зіткнувся з проблемою раннього материнства тощо.

По-третє, долати гендерно-рольові стереотипи з дитинства, застосовуючи казкотерапію (дитина вигадує казку, а психолог корегує), адже саме у цьому віці підсвідомість найбільше піддається впливу та тиску з соціуму та художньої літератури.

Та найголовніше, періодично проводити гендерно-правовий аналіз громадян держави та, проаналізувавши результати, вносити певні зміни у соціальній структурі суспільства.

І перед тим як підсумувати дані наших досліджень, хотілося б згадати аналізи чоловічого і жіночого мозку, проведені вченими, за якими виявилось, що чоловіки більш кращі у координації та просторовій свідомості, а жінки більш інтуїтивні та мають «емоційний інтелект», і кращу пам'ять на слова та обличчя [1]. Таким чином можна збагнути, що чоловіча та жіноча стать практично окремі види. І це чудово. Замість витрачання часу на безглузді чвари, конкуренцію та критику можливостей одне одного можна лише об'єднати наші незрівняні зусилля і досягнути величезного успіху у будь-якій сфері нашого життя.

Нарешті, зробимо висновки. Ідея гендерної рівності – це чудово. Так, обов'язково треба попрацювати з викоріненням стереотипів щодо наукових досліджень, професій, що водіння авто це суто «чоловіча справа» тощо. І тому я закликаю жінок і суспільство, обирайте своє покликання і йдіть за мрією. Падайте, піднімайтесь та досягайте, не дивлячись ні на що. Але пам'ятайте, що дитину може народити тільки жінка, тому не завжди гендерна рівність є доцільною. Тож ніколи не забувайте, що жінка - це ніжний і тендітний витвір природи. І тому, борючись за рівність гендерних прав, не варто заходити занадто далеко, адже все одно що б не сталося, у нас найголовніша роль, з якою ніхто краще впоратися не в змозі - це роль берегині людського життя і навколишнього світу.

Література:

1. Медина Д. Правила мозга. Что стоит знать о мозге вам и вашим детям / пер. с англ. К. Ивановой. Москва : Манн, Иванов и Фербер, 2014. 304 с.
2. Драч О. О. Освіта жіноча в Україні. Енциклопедія.

URL: <http://history.org.ua/LiberUA/.pdf>.

3. Кралюк П. Острозький культурний центр та становлення Києво-Могилянської академії. Острог, 2015.
4. Бем С. Линзы гендера: Трансформация взглядов на проблему неравенства полов / пер. с англ. Москва, 2004.
5. Банч Ш.Феминизм в 80-е годы: Мыслить глобально - действовать локально *Феминизм и гендерные исследования* : Хрестоматия / под общ. ред. В.И.Успенской. Тверь,1999. С.133-142.
6. Бовуар С. Друга стаття / перекл. Н. Воробйова, П. Воробйов, Я. Собко. Київ, 2017.